09/07/2020

Др Владимир Лепосавић: In flagranti

Парламентарна скупштина Савјета Европе објавила је, 22. јуна ове године, привремени Извјештај о Црној Гори, а у оквиру пост-мониторинг дијалога који се спроводи последњих пет година. Извјестиоци из Холандије и Литваније боравили су недавно у Црној Гори и описали ситуацију у земљи. У дијелу који се односи на политичке прилике, поред посебног осврта на последње предсједничке изборе, подијељену и поларизовану политичку сцену и аферу „Коверта“, посебно је анализирана и криза коју је изазвао Закон о слободи вјероисповијести (параг. 29-47, стр. 11-15). Иако је ријеч о прелиминарној и оквирној оцјени, овај Извјештај додатно је потврдио ставове које већ дуже од годину дана јавно износе представници наше Цркве и кредибилна стручна јавност.

Извјестиоци Савјета Европе су најприје навели да је Венецијанска комисија „јако критиковала“ Закон о слободи вјероисповијести, када се, у форми нацрта, први пут појавио 2015. године.
Треба подсјетити да је тада, 11. новембра 2015. године, Министарство за

људска и мањинска права саопштило Венецијанској комисији да се овим Законом спроводи експропријација црквене имовине за коју ће посебним законом бити предвиђена правична накнада како то налаже Устав. Двије седмице касније, исто Министарство је промијенило мишљење и обавијестило Венецијанску комисију да није ријеч о експропријацији, већ да постоји црквена имовина која нема власника, али да ће орган управе тек да утврдити о томе! Након ове преписке, Венецијанска космисија је, у свом тадашњем Нацрту мишљења (27. 11. 2015), закључила да у случају спорних одредби постоји „јасна повреда права на мирно уживање својине“, после чега је Влада повукла Нацрт закона.

У Извјештају за Савјет Европе, који је објављен прије двије седмице, даље се наводи да је и 2019. године Венецијанска комисија остала „сумњичава према контроверзним одредбама о имовини вјерских заједница“.

Ова сумњичавост се огледа у чињеници да је Венецијанска комисија у свом другом Мишљењу о практично истом закону (24. 06. 2019.) изнијела више од 15 изричитих препорука које се односе само на тзв. имовинско питање. Влада није усвојила нити једну у цијелини, али је наставила да увјерава Венецијанску комисију да ће заштита власника бити потпуна и без дискриминације. О каквом је увјеравању ријеч, најбоље свједочи то да Влада уопште није одговорила на питање и примједбу Венецијанске комисије да спорне одредбе Закона о слободи вјероисповијести уопште не прописују да ли се чињеница уписа права својине у катастар непокретности сматра доказом. Не само да тзв. посједовни лист представља доказ права својине, већ не дозвољава да се уопште води посебан управни поступак какав је прописан спорним Законом. То је и разлог зашто је Влада прескочила ову примједбу у широком луку. Због тога се у страној литератури „правда“ коју би овај Закон донио пежоративно и назива „кенгурска правда“ (cangaroo justice).

На једну другу примједбу Венецијанске космисије – Влада је одговорила, али боље да није. Наиме, Венецијанска комисија је истакла да терет доказивања лежи на држави, а да правила доказивања треба да садрже и она о стицању својине протеком времена тј. одржајем – која су садржана у Закону о својинско-правним односима. У прилог томе, Венецијанска комисија је цитирала пресуду ЕСЉП у случају „Свети манастири против Грчке“ (1994) у којој је Суд истакао „да су манастири основани много прије стварања грчке државе и да су стицали имовину вјековима, те да није било могуће да региструју своје право власништва све до половине 20. вијека“. На ово је

Влада одговорила да примјена одредби о стицању својине одржајем није предвиђена зато што Закон о својинско-правним односима не допушта стицање својине одржајем када је ствар прибављена силом или преваром. Осим што је унапријед и нечасно оклеветала Митрополију црногорско-приморску и епархије Српске православне цркве, Влада је истовремено сама пресудила Цркви једним својим дописом – иако је била п(р)озвана да пропише и примјену правила о одржају, тако да се у редовном судском поступку може доказивати и тај правни основ и испитати свака тврдња, па и ова коју је Влада саопштила Венецијанској комисији, а да није трепнула.

До истог закључка је дошла и Акција за људска права. У документу, који је ова невладина организација доставила Влади 15. марта ове године, утврђено је, поред осталог, да је „Влада нетачно увјеравала Венецијанску комисију да нови поступак обезбјеђује исти ниво заштите као и парнични поступак“.

У најновијем документу Савјета Европе изричито се наводи да је Законом о слободи вјероисповијести створена могућност „трансфера имовине огромних размјера“, као и да је „заиста врло вјероватно да су спорне одредбе усвојене у циљу стварања нове аутокефалне цркве у Црној Гори, различите од СПЦ“. Извјестиоци су истакли да „разумију страх припадника СПЦ и њихово осјећање да су спорним одредбама они постали мете“. Посебно је наглашено да је објашњење Министарства за људска и мањинска права – о томе да већина црквене имовине изграђене прије 1918. године представља културну баштину – сувише широко и, стога, недовољно увјерљиво. Оно што из овог Министарства нису казали извјестиоцима Савјета Европе, као ни члановима Венецијанске комисије раније, јесте чињеница да Закон о заштити културних добара већ пружа могућност заштите културне баштине и није нужно, а ни дозвољено националнизовати црквену имовину, јер културно добро, по слову закона, може бити како у државној тако и у приватној својини.

Извјестиоци Мулдер и Зингерис даље подвлаче да је Закон о слободи вјероисповијести створио тензије у Црној Гори и региону, као и да власт пријети учесницима литија избацивањем из владајуће партије, али и из државних органа, попут Министарства одбране. Такође је упозорено да политички лидери треба да се уздрже од коришћења расправе о новом Закону за скретање са других тема и подизање националистичких тензија. Умјесто тога, у Извјештају се апелује да се дијалог између Владе и Цркве не прекида и да се, при том, поштују законодавни поступак и улога редовних, правих судова (proper courts). Кад је о самом Закону ријеч, извјестиоци-посланици Савјета Европе закључују да би најбоље рјешење било да се из

Закона о слободи вјероисповијести изоставе спорне одредбе које изазивају незадовољство и тензије, док би се о тзв. имовинском питању могло затим посебно дебатовати.

Имајући све ово у виду, јасно је зашто никада није утврђен јавни интерес да се Законом о вјерским слободама од највеће вјерске заједнице отме имовина коју је она стицала и одржавала равно 800 година. Умјесто тога, власт већ дуже вријеме жонглира различитим и контрадикторним полуобјашњењима: од тога да Српска православна црква ради против независности државе, те да треба створити нову, другачију цркву, до наводне потребе да се спроведе незаконита измјена катастра непокретности само у случају једног власника, а све то како би се заштитила културна баштина која је, узгред речено, као и катастар непокретности, већ заштићена законским механизмима који важе у правном поретку Црне Горе.

Једино што је заједничко свим овим наводима власти јесте то да они не могу бити предмет доказивања у посебном управном поступку, као што ни право својине не може бити доказивано у таквом поступку. Врховни суд Црне Горе је, само у последњих неколико година, пет пута пресудио и као јавно обзнанио да „управни орган није овлашћен да утврђује својинска права, већ је то надлежност суда“ (Билтен Врховног суда Црне Горе 1/2018, стр. 398). Колико би овај нови, франкенштајнски управни поступак за доказивање права својине био легитиман и неизвјестан, најбоље показују највиши представници власти који свако мало обећавају и поручују да ће овај Закон омогућити да црквена имовина постане државна. Какав поступак, такав исход.

Пошто је ствар постала свима и до краја јасна, све већи број црногорских грађана различитих личних и професионалних опредјељења јавно захтијева, чак и по цијену личне сигурности и слободе, да спорни Закон буде измијењен. Од адвоката, преко студената, професора, војника, љекара и инжињера, до морепловаца и спортских радника. Ставови америчких државних службеника и енглеских парламентараца су распршили наде малобројних домаћих релативизатора и апологета овог цивилизацијско-правног скандала: ријеч о покушају отимања црквене имовине којим се, поред свега осталог, грубо крши слобода мисли, савјести и вјероисповијести. In flagranti.

Европска унија, иако географски и политички најближа Црној Гори, а са којом је и уговорно везана, понајвише заостаје у заузимању конкретног и јединог исправног става о овом питању. Од европских званичника се може чути да Европска унија не може да се мијеша у начин на који државе уређују своје

односе са црквама и вјерским заједницима. Представници Европске уније, међутим, упорно пропуштају да примјете да главни проблем овог Закона није избор конкретног модела односа између Цркве и државе, већ то што се њиме само један власник неосновано лишава права својине. Заштита права својине спада у искључиву надлежност Еворопске уније и дио је тзв. првог стуба ЕУ; да није тако, „aki komuniter“ био би „aki komunister“.

Суд Европске уније је 1969. године прогласио основна људска права за општа начела Заједнице. Пет година касније, исти Суд је уврстио право својине у основна људска права у Европи и упутио на примјену стандарда садржаних у међународним конвенцијама о људским правима. Мастрихтски уговор о ЕУ, из 1992. године, у члану Ф(2), изричито прописује обавезу поштовања Европске конвенције за заштиту основних људских права и слобода.

Европска унија је, 2000. године, усвојила сопствену Повељу о људским правима којој је, Лисабонским споразумом из 2007. године, призната иста правна снага као и оснивачким уговорима Уније. Том Повељом је, поред осталог, гарантована слобода вјероисповијести и право својине. У њеном члану 17 је прописано да „свако има право да држи законито стечену имовину, да је користи, да располаже њоме или да је завјешта“, као и да „нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и у случајевима и под условима које прописује закон, при чему мора бити благовремено исплаћена правична надокнада за тај губитак“.

Коначно, општа начела права ЕУ су начело једнакости и начело правне сигурности. Прво обавезује на једнаку примјену права и једнак положај свих пред судом, док друго захтијева да правне норме буду јасне и прецизне као и да се ретроактивним дејством закона не угрожавају стечена права. Оба ова начела су грубо погажена црногорским Законом о слободи вјероисповијести. Због тога, Европска унија не само да треба, већ је дужна да захтијева заштиту једнаких права у Црној Гори као кандидату за чланство ове међународне организације. У супротном, сваки евроскептицизам ће постати оправдан, укључујући и онај који у европским интеграцијама види једино запосиједање нових територија и извор јефтине радне снаге.

Парламентарна скупштина Савјета Европе је, у свом последњем Извјештају, закључила да је Црна Гора досегла плафон у пуком усвајању прописа и имитирању европске легислативе, те да је нужно да држава пређе са ријечи на дјела. Исто се може рећи и за Европску унију. Позивање на дијалог је исправно и драгоцјено, али је далеко од довољног имајући у виду обим кризе у земљи и очигледну противуставност спорних одредби новог Закона о

слободи вјероисповијести.

У том смислу, највећу одговорност за ситуацију у Црној Гори данас има Њемачка – не само зато што, уз Француску, представља најутицајнију земљу ЕУ, већ и због тога што је управо преузела предсједавање Унијом у наредних шест мјесеци. Најзад, Њемачка, као нико други, зна куда може да одведе власт која жели да заустави и промијени историју тако што јавно оптужи и осуди цијелу једну групу, а њен прогон отпочне конфискацијом личне имовине и драгоцјености. Такође, Њемачка зна, боље од било кога, да је могуће из пепела обновити заједницу и њене вриједности и добра, јер су такву једну обнову својим знањем и храброшћу водили управо Ејберт, Аденауер, Брант и остали. У Црној Гори је потребно заштити основне европске и цивилизацијске вриједности, јер само тако европски и други политички интереси могу бити легитимни. Сповођење, пак, било чијих интереса прогоном Цркве и гажењем основних људских права равно је злочину.

Аутор је члан Правног савјета Митрополије црногорско-приморске

mitropolija.com